

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในคดีสิ่งแวดล้อมเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นในการดำเนินการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมนั้น ยังพบว่าผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมต้องประสบกับปัญหาในการดำเนินคดีทางศาลเรื่องการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเพราะเมื่อยังไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีสิ่งแวดล้อมไว้โดยเฉพาะ การพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ซึ่งผู้เสียหายหรือ โจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ซึ่งเป็นเรื่องของภาระการพิสูจน์พยานหลักฐานโดยทั่วไป

ดังนั้น การที่ศาลจะตัดสินให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (causation) กล่าวคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการกระทำของบุคคลนั้น หากไม่ใช่ผลมาจากการกระทำของบุคคลนั้นแล้วบุคคลนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ภาระการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนี้ยังเป็นหน้าที่ของ โจทก์ หรือผู้ได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลดังกล่าวได้ จำเลยย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบทางละเมิด

แม้การฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งทั้งสองมาตรา ได้แก่ มาตรา 96 ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อความเสียหายจากมลพิษ และมาตรา 97 เป็นความรับผิดชอบในกรณีเกิดความเสียหายจากทรัพยากรธรรมชาติ จะช่วยบรรเทาภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายหรือ โจทก์ให้ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลย เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวมีลักษณะเป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขข้อขัดข้องเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายได้ ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 กำหนดให้โจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างว่าตนเป็นผู้ได้รับความเสียหาย ดังนั้น โจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร และเพียงไรศาลจึงสามารถพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์

ดังนั้น การที่ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยต้องรับผิดชอบใช้คำสินไหมทดแทนแก่โจทก์ผู้ได้รับความเสียหายได้นั้นนอกจากโจทก์จะมีหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าความเสียหายที่ตนได้รับนั้นเกิดจากการกระทำของจำเลยแล้ว ยังคงต้องพิสูจน์ว่าการกระทำของจำเลยนั้นมีความสัมพันธ์กับผล คือความเสียหายทั้ง โจทก์ได้รับเกิดจากการแพร่กระจายมลพิษที่จำเลยเป็นผู้ก่อให้เกิดจริงซึ่งการนำสืบพิสูจน์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่คุณเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมทำได้ยากเช่น เมื่อโจทก์ได้รับความเสียหายจากการปล่อยควันพิษของโรงงานจำเลย โจทก์เองไม่มีทางทราบได้เลยว่าการทำงานในโรงงานของจำเลยเป็นอย่างไรเนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวมักอยู่ในความรับรู้ของจำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว

ส่วนกรณีตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 นั้นเป็นความรับผิดชอบในกรณีความเสียหายเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อประชาชนทั่วไปได้รับความเสียหายจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นยังไม่มีอำนาจฟ้องให้ผู้ก่อมลพิษดังกล่าวออกค่าใช้จ่ายในการแก้ไขและฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรให้กลับคืนสู่สภาวะดั้งเดิมโดยปราศจากมลพิษได้ เพราะสิทธิในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อม กฎหมายยังคงจำกัดให้เฉพาะผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายโดยตรงเท่านั้นที่มีสิทธิในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมและในกรณีที่เป็นการก่อความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวม ผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 97 ก็จำกัดเฉพาะหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบเท่านั้น บุคคลทั่วไปและองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมไม่สามารถฟ้องคดีเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมได้หากตนเองมิใช่ผู้เสียหายเนื่องจากประชาชนที่ได้รับความเสียหายดังกล่าวยังไม่มีความหมายรองรับให้สิทธิที่จะบังคับผู้ก่อมลพิษได้

อนึ่ง ในลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมนั้น จะเห็นว่า ความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมเป็นจำนวนมาก ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่อมลพิษย่อมมีเป็นจำนวนมากเช่นกัน และลักษณะของคดี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงข้อเท็จจริงและปัญหากฎหมายอย่างเดียวกัน และผู้เสียหายมีลักษณะอย่างเดียวกัน แม้ความเสียหายจะไม่เท่ากันก็ตามในการดำเนินคดีกรณีที่มีผู้เสียหายจากการก่อให้เกิดมลพิษเป็นจำนวนมาก แม้ในปัจจุบันกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะได้กำหนดให้ผู้เสียหายที่มีจำนวนมากเข้ามาดำเนินคดีได้ในหลายกรณี ทั้งการเป็นคู่ความร่วมมือ การร้องสอด การมอบอำนาจ การรวมการพิจารณา แต่ก็ยังเกิดปัญหาที่จะดำเนินการได้ เพราะผู้เสียหายทุกคนต้องเข้ามาดำเนินคดีด้วยตนเองจึงเกิดความไม่สะดวกในการดำเนินคดีแก่ผู้เสียหายเป็นจำนวนมากกฎหมายยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีที่สะดวกและเหมาะสมสำหรับคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากอย่างคดีสิ่งแวดล้อมที่สามารถจะดำเนินคดีไปได้อย่างรวดเร็วโดยผู้เสียหายทุกคนไม่ต้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยปัญหาการฟ้องคดีทางแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังนี้

5.2.1 ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในคดีสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 นั้น ควรนำหลัก Exclusive Knowledge หรือหลักข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของกลุ่มความฝ่ายใด แต่เพียงฝ่ายเดียวควรจะให้กลุ่มความฝ่ายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นมาใช้ในการผลักระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของ โจทก์ไปยังจำเลยผู้ซึ่งข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะ ซึ่งหลักนี้ในประเทศไทยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 29 ผู้เขียนเห็นว่าควรนำมาตรา 29 เป็นต้นแบบในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในคดีสิ่งแวดล้อมโดยควรมีการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยเฉพาะและนำหลักข้อเท็จจริงใดซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใด โดยเฉพาะฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริง (Exclusive Knowledge) นั้น บัญญัติในวิธีพิจารณาความสิ่งแวดล้อม เพื่อผลักระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของกลุ่มความฝ่ายใดให้กลุ่มความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรับรู้ของตนซึ่งน่าจะทำให้ภาระการพิสูจน์ในคดีสิ่งแวดล้อม มีความเป็นธรรมแก่ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย

5.2.2 ในเรื่องของการจำกัดอำนาจฟ้องในคดีสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 97 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในกรณีที่ฟ้องเพื่อให้ขจัดมลพิษในแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ผู้ก่อให้เกิดมลพิษทำให้เสียหาย การฟ้องให้ผู้ก่อมลพิษดังกล่าวออกค่าใช้จ่ายในการแก้ไขและฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรให้กลับคืนสู่สภาวะดั้งเดิม ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิดังกล่าวให้แก่ประชาชน กฎหมายให้อำนาจแก่รัฐเท่านั้นในการฟ้องคดีนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความสิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นการเฉพาะ และบัญญัติคำจำกัดความในเรื่องผู้เสียหายโดยให้หมายความถึงผู้เสียหายจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิอันทำให้มีอำนาจฟ้องด้วย โดยนำหลักการฟ้องคดีโดยประชาชนของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ คำแนะนำของประธานศาลฎีกามาเป็นแนวทางในการแก้ไข

5.2.3 ในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยยังไม่มีหลักการฟ้องคดีแบบกลุ่มดังเช่นของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนเห็นว่าในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม ควรมีองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามารับผิดชอบช่วยเหลือประชาชนเหล่านี้ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยให้อำนาจในการฟ้องคดีแทนประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นตัวแทนในการ

ดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน โดยนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้โดยให้องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีของผู้แทนกลุ่มที่ได้รับ ความเสียหาย และสมาชิกในกลุ่มที่ได้รับ ความเสียหายจากการก่อให้เกิดความเสียหายเช่นเดียวกับ ผู้แทนกลุ่มตามหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น จึงควรมีการนำหลักการดำเนินคดี แบบกลุ่มมาใช้ในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย